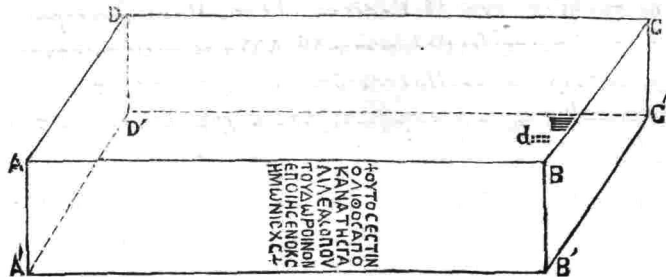


περὶ ὧν ὁ λόγος λειψάνων, ἦτο ὁ περίφημος Ἐρυθρὸς λίθος ἀέχων ὕψος ἀνθρώπου,» ἐφ' οὗ ὁ Χριστὸς ἐχρίσθη διὰ μύρου. Μετακομισθεὶς τὸ πρῶτον ἀπὸ Συρίας εἰς Ἐφeson, διέμεινεν ἐκεῖ μέχρι τῶν χρόνων *Μαρουήλ τοῦ Κομνηνοῦ* (1143 — 1180) ἔπειτα δὲ ὁ αὐτοκράτωρ μετεκόμισεν αὐτὸν εἰς *Κωνσταντινούπολιν* καὶ θέλων νὰ δεχθῆ διὰ προσηκόντος τρόπου τὸν λίθον, ὅστις ἔφερε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, κατήλθεν αὐτοπροσώπως εἰς τὸν λιμένα τοῦ *Βουκολέοντος* καὶ φορτωθεὶς ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν αὐτοῦ ὤμων τὸ ἅγιον λείψανον «ὡς ἂν ἦτο αὐτὸ τὸ θεῖον σῶμα τοῦ Σωτῆρος» τὸ κατέθηκεν ἐν τῷ ναΐσκῳ τοῦ παλατιοῦ.¹ Ὑστερον δὲ ἐτέθη ἐν ἰδιαιτέρῳ *Εὐκτηρίῳ* συνεχομένῳ μετὰ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ *Παρτοκράτορος*² ἐνθα ἐφαίνετο μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ 16. αἰῶνος.³

II.

Εἰς τὸν κατάλογον τῶν μνημείων τούτων, ἄτινα ἐκ τῶν κειμένων γνωρίζομεν, δυνάμεθα σήμερον νὰ προσθέσωμεν νέον, τὸ μόνον ἴσως, μεταξὺ τσοσούτων ὁμοίων λειψάνων ἀπολεσθέντων ἢ ἀποπλανηθέντων, ὅπερ περιῆλθε μέχρις ἡμῶν. Ὁφείλω τὴν ἀνακοίνωσιν τούτου τῷ συναδέλφῳ καὶ φίλῳ *K. P. Paris*, ὅστις τῷ ἀνεκάλυψε κατὰ τὰς τελευταίας αὐτοῦ ἐν Ἐλατεία ἀνασκαφάς. Εἶμαι δὲ εὐτυχής, εὐχαριστῶν ἐνταῦθα αὐτῷ ὅτι μοι ἐπέτρεψε τὴν ἐκδοσιν αὐτοῦ.

Ἐν τοῖς ἐρείπιοις τοῦ ναοῦ τῆς *Παραγίας*, τοῦ ἐν τῷ χώρῳ τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἐλατείας, ὁ κ. *Paris* εὔρε μέγαν λίθον ἐκ φαιοῦ μαρμάρου μετὰ λευκῶν φλεβῶν, ἔχοντος μῆκος μὲν 2μ 33, πλάτος δὲ 0μ 64, ὕψος δὲ 0μ 33.



Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια *ABCD* εἶνε μετὰ φροντίδος ἐστιλβωμένη, ὡσαύτως καὶ αἱ δύο πλάγαι ἐπιφάνειαι *AA'BB'*, *AA'DD'*. Τὸ κάτωθεν μέρος *A'B'C'D'* καὶ αἱ δύο ἄλλαι πλευραὶ *BB'CC'*, *CC'DD'* ἔμειναν ἀκατέργαστοι. Ἐπὶ τῆς πλαγίας ἐπιφανείας *AA'BB'* χεῖλος ἰκανῶς ὑψηλὸν προέχει κατὰ μῆκος τοῦ κάτωθεν μέρους τοῦ λίθου. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐπιφανείας εἶνε κεχαραγμένη ἐπιγραφή. Κατὰ λίαν ἀξιοσημείωτον δὲ τρόπον, ὃν θὰ ἐρμηνεύσωμεν παρακατιόντες ἢ ἐπιγραφή

κεῖται οὐχὶ παραλλήλως, ὡς τις θὰ προσεδόκα ἀλλὰ καθέτως κατὰ τὰς ἐγγωνίους τομὰς *AB* καὶ *A'B'*. Οἱ χαρακτῆρες βαθέως ἐγκεχαραγμένοι εἶνε μεταγενεστέρων χρόνων. Ἡ ἐπιγραφή, ἧς παρέχομεν ἐνταῦθα ἀκριβῆς ἀντίτυπον, ἔχει οὕτως:

† Οὗτος ἐστὶν
ὁ λίθος ἀπὸ
Κανᾶ τῆς Γα-
λιλάας ὅπου
τὸ ὕδωρ οἶνον
ἐποίησεν ὁ Κ(ύριος)
ἡμῶν Ἰ(ησοῦς) Χ(ριστός) †

† Οὗτος ἐστὶν

ὁ λίθος ἀπὸ

Κανᾶ τῆς Γα-

λιλάας ὅπου

τὸ ὕδωρ οἶνον

ἐποίησεν ὁ Κ(ύριος)

ἡμῶν Ἰ(ησοῦς) Χ(ριστός) †

Σύμπας ὁ κόσμος γινώσκει τὸ θαῦμα δι' οὗ Χριστὸς ἐφανέρωθη ἐν Κανᾶ. Ἄλλ' οὐδαμῶς πιστεύω ὅτι μόνῃ ἢ ἐπιγραφή ἐπιτρέπει νὰ ἀναγάγωμεν εἰς τὸ γεγονός τοῦτο τὸ εὑρεθὲν ἐν Ἐλατεία μάρμαρον. Ἡ χρῆσις τοῦ ἐπιρρήματος Ὀπου ῥητῶς ἀποκρούει τοιαύτην ὑπόθεσιν σημαίνει τὸ μέρος ὅπου, τὴν πόλιν ὅπου καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸ ἀπὸ *Kanā* μᾶλλον ἢ εἰς τὸ *λίθος*.

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἐνταῦθα, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἠδύνατό τις νὰ εἰκάσῃ αὐτὸς ὁ λίθος, ἐφ' οὗ ἐγένετο τὸ θαῦμα ἂν τὸ γεγονός τοῦτο ἀναφέρεται, τοῦτ' γίνεται μόνον ὅπως ὑπομνήσῃ τοῖς πιστοῖς, τοὺς τίτλους τῆς δόξης τῆς μικρᾶς πόλεως τῆς *Γαλιλαίας* καὶ πρέπει, ὡς φαίνεται, οὕτω πῶς νὰ ἐρμηνευθῆ τὸ κείμενον. «Ἐνταῦθα κεῖται ὁ περίφημος λίθος ὁ ἀπὸ *Kanā* τῆς *Γαλιλαίας* ἐλθὼν, τῆς πόλεως, ἐν ᾗ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μετέβαλε τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον». Τίς λοιπὸν εἶνε ὁ περίφημος οὗτος λίθος ὁ τὸ πρῶτον μὲν διατηρούμενος ἐν Κανᾶ ὑπὸ τῆς εὐλαθείας τῶν πιστῶν, ἔπειτα δὲ θεωρούμενος ὡς ἰκανῶς σημαίνόμενος διὰ τῆς ἀναμνήσεως τοῦ θαύματος τοῦ Σωτῆρος;

Τὰ ὀδοιπορικὰ τοῦ Μεσαίῳνος, ἄτινα πολλὰκις ἤδη ἐμνημονεύσαμεν ἀναφέρουσιν ἐν Κανᾶ πλεῖστα μνημεῖα. Ὁ *Αντωνῖνος de Plaisance*¹ περὶ τὰ τέλη τοῦ 5. αἰῶνος εἶδεν ἐκεῖ δύο ὕδριας, ἐν αἷς ὁ Σωτὴρ μετέβαλε τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον

1) Νικήτας Χων. περὶ Μ. Κομν. σ. 289. Ἐκδ. Bonn.

2) Σήμερον Τσαϊρεκ—Τζαμ ή. Πρὸ. Saizenberg, Alt—Christliche Baudenkmäler in Constantinopel, p 119, -122 et pl. 36.

3) Bondelmonti loc. laud. p. 181. Πραβλ. Ant. Novgorod: dans exuv. sacr. II, 225, et Robert de Clari: Si estoit le taule de marbre, ou nostre sires fu estendus quant il fu despendus de le crois, etsi i paroiert encore les larmes que nostre dame avoit pouré deseure. H o p f Chron. Gréco—Romaues p. 71.

1) Σημ. Μ. Τὸ ὄνομα τοῦτο, ὅπερ ἄλλοι μετέφρασαν Ἀντωνῖνος ὁ ἐκ Πλακτενίας, ἡμεῖς ἀφήσαμεν ἄθικτον, εἰ καὶ κατεκρίθημεν διὰ τοῦτο, ὅπως ἔχει παρὰ τῷ γάλλῳ συγγραφεῖ, ἐπειδὴ μόνον παρ' αὐτοῦ καθίσταται παρ' ἡμῶν γνωστός, ὁ ἄλλως ἄγνωστος Ἀντωνῖνος, καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς, ἃς ἡμεῖς ἔχομεν περὶ τῆς μεταφράσεως τῶν ξενικῶν ὀνομάτων, ἐνομίσαμεν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ μεταβάλωμεν τὴν μορφήν τοῦ ὀνόματος, ἀλλὰ νὰ φυλάξωμεν αὐτὴν οἷαν ἔχει καὶ παρὰ τῷ δοκιματάῳ περὶ τὴν χριστιανικὴν ἀρχαιολογίαν κυρίῳ Charles Diehl,